

Логвиненко І.А., Провоторова Д.О.

Харківський національний педагогічний університет

імені Г.С. Сковороди

МЕТАФОРА І МЕТАФОРІЧНІ МОДЕЛІ У ПУБЛІЧНИХ ПРОМОВАХ ПРЕЗИДЕНТА ТУРЕЧЧИНИ РЕДЖЕПА ТАЙПА ЕРДОГАНА

У всі часи публічні промови державних діячів слугували впливовим інструментом формування думки мас, спонукання їх на певні дії. Сьогодні цілі наукові інститути працюють над дослідженням засобів вербального та невербального впливу політичних лідерів на людей та цілі народи. Тому природно, що нині спостерігається підвищений інтерес до вивчення політичного дискурсу, який привів до появи нового напрямку в мовознавстві – політичної лінгвістики.

М.В. Гаврилова визначає політичний дискурс як «актуальне використання мови в соціально-політичній і публічній сфері спілкування» [1, с. 11]. Мета політичного дискурсу – пробудити в адресатові наміри, надати ґрунт для переконання та спонукати до дії. Природно, для того, щоб впливати на масову свідомість, потрібні найбільш сильні і яскраві мовні засоби. У мові політика це знаходить своє вираження, в першу чергу, в експресивних властивостях мови. В цьому випадку під експресивністю слід розуміти «таку сукупність ознак мовної одиниці, а також цілого тексту (чи його фрагмента), за допомогою яких той, що говорить (що пише) виражає своє суб'єктивне відношення до змісту або адресата мови з метою дії на останнього» [4, с. 210]. Найчастіше використовуються такі засоби експресії як метафора, епітет, гіпербола, літота, метонімія, іронія, порівняння, використання лексики зі зниженою та піднесеною конотацією тощо, які надають мові не лише художню образність, але й істотним чином впливають на свідомість, модифікують картину світу, мають пояснювальну силу.

Метою нашої статті є дослідження функціонування в політичному дискурсі Туреччини такого засобу вираження експресії як метафора.

Об'єктом нашого дослідження є промова президента Туреччини Р.Т. Ердогана від 28.12.15, де він підбиває підсумки 2014 року.

На думку О.Є. Наседкіної, основною метою політичної мови є «чинення дії на аудиторію, яка є зміною інтонаційної сфери внутрішнього світу людини за рахунок модифікації окремих фрагментів структури його знань чи зміни його емоційного стану» [4, с. 211]. У політичній мові вживання метафор як образних засобів дозволяє конкретизувати предмет думки, передаючи при цьому емоційне відношення до нього. Важливість образності метафор полягає в тому, що саме ця ознака лежить в основі усіх інших їх виразних якостей: емоційності, оцінювання, експресивності. Також вживання метафор надає розмові жвавність і образність.

На властивість метафор змінювати бачення ситуації, підказувати ухвалення рішення, впливати на поведінку давно звернули увагу дослідники. Один з найбільш розгорнутих теоретичних описів когнітивної суті метафори представлений у роботі Дж. Лакоффа і М. Джонсона «Метафори, якими ми живемо». Автори відзначають, що метафора є не просто приналежністю мови, а властивістю людського мислення [2]. При цьому, як вказують Є.А. Медведєва і Н.О. Спіцина, генетичні або стерті метафори мають анітрохи не менший потенціал маніпулятивної дії, іноді вони є навіть більш прийнятними, ніж метафори з яскравою образністю, оскільки дія в цьому випадку здійснюється на рівні підсвідомої асоціації [3].

Президент Турецької Республіки Реджеп Тайп Ердоган у своїй публічній промові від 28 грудня 2014, у якій він підбиває підсумки 2014 року, активно вживає різні засоби експресії, у тому числі і метафори. Своє представлення і оцінку подій президент виражає через ряд метафоричних моделей. Услід за І.А. Філатенко ми визначаємо метафоричну модель як «динамічну структуру, що розкриває когнітивний механізм утворення метафори і демонструє взаємодію області-джерела і області-мети» [5, с. 23]. Деякі метафоричні моделі можуть бути представлені системою фреймів

(фрейм тут розуміється як фрагмент наївної мовної картини світу). У проаналізованій промові ми виділили наступні метафоричні моделі (ММ) :

1) ММ «Курс політики Ердогана – це шлях у світле майбутнє» (просторово-географічна метафора):

Фрейм 1. Фрейм «Шлях, дорога» знаходить своє вираження вже у самій назві промови «*Yeni Türkiye Yolunda*» («**На шляху** до нової Туреччини»)

Фрейм 2. «Горизонт»:

(1) ... *gelecek **ufku** olan, vizyonu olan, kararlılığı olan, ama en önemlisi de kendine güveni olan bir ülkedir.*

Фрейм 3. «Поступові рухи вперед і вгору»:

(1) *Bütün bunlar Türkiye-Irak ilişkilerinin **geldiği düzeyi** ortaya koyuyor.*

(2) *2014 demokrasimizi için nasıl parlak bir yıl olmuşsa 2015 de ikinci kalkınma hamlemiz açısından da 2023 hedefleri açısından da **ayağa kalktığımız, yürüdüğümüz, koştüğümüz** ve geleceğe hazırlandığımız bir yıl olacak.*

(3) *Toplumsal bilinçlenme ve duyarlılık **düzeyini yükselteceğiz.***

Фрейм 4. «Кидок, ривок» :

(1) *...**büyük bir kalkınma hamlesini** gerçekleştirmiş,...*

(2) *Bize bu konularda eleştiri getirenler bile biliyorlar ki Türk ekonomisi **büyük bir sıçrama gerçekleştirdi.***

(3) *Gençlerimizi özgür ve özgün düşünceyle yetiştirip, **yeni teknolojik atılımların, açılımların önünü açmak** ve geleceğe gençlerimizi büyük iddialarla hazırlamak konusunda kararlıyız.*

Фрейм 5. «Пункт призначення»:

(1) *Bütün dost ve kardeş halklara **gel** diyoruz. **İnsanlığa gel** diyoruz. Nereye gel diyoruz? **Barışa, kardeşliğe, dostluğa, muhabbete gel** diyoruz.*

(2) ***Sürekli kendisini yenileyen geleceğe** göre hazırlayan bir gençlik Türkiye 'nin en büyük teminatıdır.*

(3) *...gerekli her türlü çabayla **dünyanın öncü ülkeleri arasına girme yolundaki** mücadelemizi sürdürme kararlılığımızdır.*

2) ММ «Майбутнє Туреччини – це історія успіху» (літературна метафора).

(1) *Türkiye ekonomide bir **başarı hikâyesidir** ve önümüzdeki yıl 2015 bu **başarı hikâyesine** yeni halkaların eklendiği yıl olacaktır.*

3) ММ «Дії зовнішніх і внутрішніх ворогів – створення песимістичної картини майбутнього Туреччини» (метафора з сфери мистецтва):

(1) *Çünkü geçen sene bu vakitlerde tam da 2013 Aralık ayının sonlarına doğru Türk demokrasisinin geleceğiyle ilgili **karanlık tablolar çizenler** ortaya çıktı. Türkiye'nin kaosa gireceği demokratik yolla seçilmiş hükümetin sona ereceği bu sebeple de ekonomik krizler yaşanacağına dair **karamsar tablolar çizen karanlık odaklar** vardı.*

(2) *Daha önce **çizilen karanlık senaryolara** rağmen ...*

4) ММ «Вороги демократії і народу – це чужинці» (просторова метафора).

(3) *Demokrasimize ve milli irademize karşı hangi yönden **ne şekilde gelirse gelsin** her türlü eyleme, provokasyona ya da organize faaliyete izin vermeyeceğimizi gereken her türlü mücadeleyi sergileyeceğimizi de ifade etmek isterim.*

5) ММ «Події, які переживає Туреччина сьогодні, – це іспит» (учбова метафора):

(1) *2014 bizim için demokrasimiz için **bir sınav** ama bir başarı yılı oldu.*

6) ММ «Туреччина – це ліки для інших країн, які переживають кризу» (медична метафора).

(1) *Türkiye 12 yıl önce olduğu gibi kendi kriziyle uğraşan ekonomik bunalımlar içindeki bir ülke değil, **başkalarının krizlerine şifa olabilecek** nitelikte büyük bir kalkınma hamlesini gerçekleştirmiş <..> kendine güveni olan bir ülkedir.*

7) ММ «Країни, що є сусідами з Туреччиною, – вогняне коло (де йде війна, і до якого намагаються втягнути Туреччину)» (просторова метафора).

(1) *Etrafımızda **ateş çemberi** olsa da ...*

(2) *Üçüncüsü, kim ne yaparsa yapsın Türkiye'nin çevresindeki **ateş çemberine sokulmasına** izin vermeyeceğiz.*

8) ММ «Завдання Туреччини сьогодні – війна (з економічними труднощами, провокаціями ворогів і недоліками суспільства)» (мілітарна метафора).

(1) *Hükümet programını ilan ettiğimizde Türkiye'nin ekonomideki katma değerini arttırabilmek için inovasyona ve Ar-Ge çalışmalarına ağırlık vereceğimizi ifade etmiş ve **bir seferberlik ilan etmiştik.***

(2) *Başbakanlık görevini aldıktan sonra en çok önem verdiğim hususlardan biri ve her ay sizlerle konuşmamda, sohbetimde vurguladığım hususlardan biri **uyuşturucuyla mücadele oldu.***

(3) ***Uyuşturucuyla mücadeleyi, terörle mücadeleye denk görüyoruz.***

9) ММ «Терор і наркотики – це морок, темрява» (колірна метафора).

(1) *Çünkü uyuşturucuyla mücadele de terör gibi gençlerimizin **hayatını karartıyor**, bir nesli değil, nesilleri mahvedecek **karanlık bir sürecin önünü açıyor.***

10) ММ «Молодь Туреччини – її гарантія» (фінансова метафора)

(1) *Sürekli kendisini yenileyen geleceğe göre hazırlayan bir gençlik **Türkiye'nin en büyük teminatıdır.***

10) ММ «Молодь Туреччини – виробники» (виробнича метафора).

Bize böyle gençler lazım. Bize **slogan üreten değil, fikir üreten** gençler lazım.

12) ММ «Туреччина - це нестихаючий голос совісті» (антропоморфна метафора).

(1) *Ve nihayet Türkiye yükselen bir ülke, yükselen bir ekonomi; ama aynı zamanda **dünyada vicdanın sesi. Herkes sustuğunda haksızlık karşısında susmayan bir ülke Türkiye.***

Таким чином, ми бачимо, що для політика одним з основних інструментів епатажу чи рекламування своєї особи є яскрава, виразна і асоціативна мова, побудована на ефективному використанні політичної

метафори. Метафоричні моделі активно використовуються при побудові картини світу у політичній сфері. Також метафора притягає й утримує увагу; насичує текст виразними образами, здатними надовго зберегтися в пам'яті; чинить дію на асоціативне мислення, є одним з інструментів впливу, а часом і маніпулювання свідомістю і розумовим процесом; служить ефективним засобом виразу особистої позиції промовця; виступає у ролі ущільнювача інформації.

Література

1. Гаврилова, М.В. Когнитивные и риторические основы президентской речи (на материале выступлений В.В. Путина и Б.Н. Ельцина) / М.В. Гаврилова. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2004. – 296 с.
2. Дж. Лакофф, М. Джонсон Метафоры, которыми мы живем / Лакофф Дж., Джонсон М. // Теория метафоры. – М., 1990. – с. 387-415.
3. Медведева, Е. А., Спицына Н. А. Манипуляция сознанием с использованием концептуальной метафоры в первичном политическом дискурсе [Электронный ресурс] / Е.А. Медведева, Н.А. Спицына // В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии. – Электрон. дан. – 2013. – № 28. – с. 99-112. – Режим доступа: <http://elibrary.ru>, регламентир.
4. Наседкина, О.Е. Лексико-стилистические средства экспрессии в адвокатских речах конца XIX-начала XXI веков в аспекте речевого воздействия / О.Е. Наседкина // Вектор науки. – ТГУ. – № 1(23), 2013. – с. 210-213.
5. Филатенко, И.А. Метафора в современном политическом дискурсе Украины: трафаретная? живая? [Текст] / И. А.Филатенко // Русский язык, литература, культура в школе и вузе : Научно-методический журнал. – 2008. – № 6. – с. 23-26.

